

Çocukların Sosyal Medya Kullanım Durumları ve Sosyal Medyanın Çocukların Duygu Durumları Üzerine Etkisi

Alev ÜSTÜNDAĞ¹

¹Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Gülhane Sağlık Bilimleri Fakültesi Çocuk Gelişimi Bölümü, Ankara, TÜRKİYE

<https://orcid.org/0000-0001-5832-6810>

Email: alev.ustundag@sbu.edu.tr

Türü: Araştırma Makalesi (Alındı: 02.11.2020 - Kabul: 22.11.2020)

Öz

Bu araştırma 9-15 yaş arasında bulunan çocukların sosyal medya kullanım durumları ile sosyal medyanın çocukların duygu durumları üzerinde etkisi olup olmadığını belirleyebilmek amacıyla yapılmıştır. Araştırma tasarlanırken nicel araştırma yönteminden yararlanılmıştır. Araştırmanın evrenini 9-15 yaş arası çocuklar oluşturmaktadır. Örneklem grubunu 520 çocuk oluşturmaktadır. Kullanılan veri toplama araçları anket formu ve PANAS ölçeğidir. Anket formu bulguları için betimsel istatistik yönteminden yararlanılmış olup, yüzde ve frekans değerleri hesaplanmıştır. Çocukların kullandıkları sosyal medya hesapları ile duygu durumları arasında ilişki olup olmadığını belirleyebilmek için Pearson korelasyon analizi yapılmıştır. Araştırmada; çocukların en fazla kullanmayı tercih ettikleri dijital medya aracının cep telefonu olduğu, dijital medya araçlarını en fazla fotoğraf paylaşmak ve oyun oynamak için kullandıkları, sosyal medyada en çok arkadaşları ile vakit geçirmeyi tercih ettikleri, sosyal ortamda bir sorun yaşadıklarında bazen arkadaşlarından yardım isteyebilecekleri, çoğunlukla sosyal ortamda zorbalık yaptığını düşündükleri arkadaşlarının olmadığı ve sosyal ortamda zorbalığa uğradıkları zaman çoğunlukla anne/baba ile paylaşıp yardım isteyebilecekleri sonuçları elde edilmiştir. Ayrıca; çocukların Facebook kullanım durumları ile PANAS Ölçeği sonuçları arasında anlamlı bir ilişki bulunmazken, Instagram kullanım durumları ile PANAS Ölçeği sonuçları arasında negatif yönde ve anlamlı bir korelasyon bulunmuştur.

Anahtar kelimeler: Çocuk, Sosyal Medya, Duygu Durum, Ekran, Facebook, Instagram, İnternet

Children's Social Media Usage and the Effects of Social Media on Children's Moods

Abstrack

The aim of this study was to determine whether social media use status of children aged 9-15 years and whether social media affect emotional status of children. Quantitative research method was used in designing the research. The population of the study consists of children aged 9-15 years. The sample group consists of 520 children. The data collection tools used were the questionnaire and PANAS scale. Descriptive statistical method was used for the questionnaire findings and percentage and frequency values were calculated. Pearson correlation analysis was used to determine whether there was a relationship between the social media accounts used by the children and their emotional status. As a result of the research, it was obtained that the most preferred digital media tool was the mobile phone of children, the most used digital media tools to share photos and play games, and they preferred to spend time with their friends on social media, they may sometimes ask their friends for help if they experience a problem in the social environment, often do not have friends that they think are bullying in a social environment and when they were bullied in the social environment, they often obtained results that they could share with their parents. In addition, while there was no significant relationship between Facebook use status and PANAS Scale results, there was a negative and significant correlation between Instagram usage and PANAS Scale results.

Keywords: Children, Social Media, Mood, Screen, Facebook, Instagram, Internet

Giriş

“Sosyal medya” terimi ilk olarak 2005 yılında kullanmaya başlamış olup, birçok araştırmacı ve medya yorumcusu için sosyal medya terimi, bloglar, Facebook gibi sosyal ağ siteleri ve Twitter gibi mikroblog siteleri dahil olmak üzere internetin daha fazla iletişim ve etkileşime yönelik bölümlerine ve ayrıca çeşitli görsel-işitsel materyalleri paylaşmak için kullanılan YouTube ve Flickr gibi platformları ifade etmektedir (Ito ve ark., 2010:10). Tüm bu terimler sosyal etkileşimin ve çevrimiçi paylaşılan şeylerin içeriğini ifade etmekte olup, popüler sosyal medya türleri arasında genellikle anlık mesajlaşma sağlayan, blog oluşturulabilen, sosyal ağları kapsayan siteler ile çeşitli videoların ve fotoğraf paylaşımlarının yapılabildiği siteler bulunmaktadır (Ito ve ark., 2010:28). Mobil sosyal medya ise, mobil cihazlar (akıllı telefon ve tablet) aracılığıyla sosyal medya kullanımını ifade etmektedir (Kaplan, 2012:130).

İnternet; modern toplumun ayrılmaz bir parçası olmakla birlikte, eğitim, iletişim ve sosyalleşme alanlarında hızlı ve kolay erişim yolu sağlamaktadır (Kaess ve ark. 2014:1095; Koyuncu ve Unsal 2014:1000). Günümüz çocukları, çok küçük yaşlarından itibaren kişisel bilgisayarlar, dizüstü bilgisayarlar, tabletler, internet bağlantılı akıllı telefonlar, televizyonlar, elde tutulan dijital oyunlar ve diğer mobil cihazların kullanıldığı ortamlarda bulunmaları sebebiyle, teknolojik araçların ve dijital ortamların varlığını kendi varlıkları itibariyle fark etmişlerdir (Taylor ve Keeter 2010:23). Başlangıçta, aile üyelerinin ve etraflarındaki diğer kişilerin teknoloji araçlarıyla olan etkileşimi nedeniyle çocukların merak duygusu sıklıkla desteklenmektedir. Bunun sonucunda da teknoloji ve dijital medya çocuk dünyasının bir parçası haline gelmektedir (Donohue, 2015:28).

Bir insanın kültürel bakış açısını geliştirme, erken çocukluk döneminden itibaren başlamaktadır (Ball, 2010:1). Bu nedenle Khalaf (2006:8)’a göre çocukluk dönemi, çocukların içinde yaşadığı çevre ve toplumla etkileşimi sonucunda öğrendikleri belirli kültürel özellikleri, alışkanlıkları ve geleneksel uygulamaları ve ayrıca çocukları yetişkinlerden ayıran diğer tercihleri, etkinlikleri ve davranış modellerini edindikleri bir gelişim aşamasıdır. Çocuklar doğdukları andan itibaren etraflarındaki kişileri gözleyerek yaşamın anlamını, inançlarını ve değerlerini anlamaya çalışarak geldikleri dünyaya uyum sağlama eğilimindedir (Thyssen, 2003:590). Farklı toplumlarda ve kültürlerde yetişen çocuklar birbirinin benzeri değildir ve gelişim aşamalarına göre farklılık gösterirler (Buckingham, 2000:22; Fisherkeller, 2002:10). Bu nedenle özellikle kişilik oluşumuna sosyal, psikolojik, entelektüel ve ahlaki açıdan önemli katkılar sağladığı için erken ergenlik döneminde (Khalaf, 2006:9) dijital medya kullanımı konusunda atılan temele dikkat edilmelidir. Çoğu çocuk için erken ergenlik değişim ve geçiş zamanıdır. Steinberg (1990) de ergenlik döneminde bulunan çocukların kişilerarası ilişkileri ve sosyal uyumları ile ilgili olarak, duygusal bağımsızlık kurma, kendini olumlu algılama ve sürdürme için ebeveynlerinden uzaklaşarak akran ilişkilerine yönelme ile ilişkilendirilen bir bağımlılık dönemi olduğunu ifade etmektedir. Prensky (2001:1) günümüz çocuklarının geçmiş nesillere göre ergenliğe girdiklerinde kıyafetlerin değişmesi, argo kullanımı, stil değişikliği yapma gibi belirtilerinin olmakla birlikte, bu değişikliğin temelinde büyük bir “benzerliğin” meydana geldiğini ifade etmektedir. Prensky (2001:1)’e göre bu benzerlik -hatta buna “tekillik” bile denilebilir- 20. yüzyılın son on yılında dijital teknolojinin gelişi ve hızla yayılmasıdır. Bugünün çocukları bu yeni teknolojiyle büyüyen ilk nesiller olup, tüm yaşamlarını bilgisayar, video oyunları, dijital müzik çalarlar, video kameralar, cep telefonları ve dijital çağın diğer tüm araçlarıyla çevrili olarak ve onları kullanarak geçirdiler. Öncelikli olarak internetin, internetin kullanımı kolaylaştıran cep telefonlarının, anlık mesajlaşma uygulamalarının, e-posta ve çeşitli oyunların çocukların hayatlarının ayrılmaz bir

parçası olduğu söylenebilir. Bugünün üniversite mezunları ortalama hayatlarının beş bin saatten azını okumakla, on bin saatten fazlasını da video oyunu oynamakla geçirmiştir (Prensky, 2001:1). Child Trends Data Bank (2015) raporuna göre internet kullanım oranı her yaş grubunda 2 milyar kullanıcıya ulaşmış ve en belirgin artış da çocukların kullanım oranında gerçekleşmiştir. Rapora göre (Child Trends DataBank, 2015); bazı Avrupa ülkelerinde ilk internet kullanım yaşı 8'e düşmüştür. ABD'de internet kullanımında da benzer bir artış yaşandığı, 2013 yılında 3-17 yaşları arasındaki bireylerin neredeyse %57'sinin interneti evde 1997'den 5 kat daha fazla kullandığı rapor edilmiştir (%11). We Are Social ve Hootsuite (2019) iş birliği ile hazırlanan "Digital 2019 in Turkey" 2019 Yılı Türkiye İnternet ve Sosyal Medya Kullanım İstatistikleri Raporu sonuçlarına göre de toplam nüfusun %72'si internet, %63'ü aktif sosyal medya ve %53'ü de aktif mobil sosyal medya kullanıcıdır. 10-17 yaş arası nüfusun yaklaşık %4'ü de sosyal medya kullanıcısı olarak raporlanmıştır. Common Sense Media (2012) tarafından 13-17 yaş arası 1030 çocuk ile yapılan sosyal ve dijital medya anketi araştırması, çocukların %90'ının mesajlaşma, Facebook gibi sosyal ağlar, fotoğraf paylaşımı ve e-posta göndermek gibi nedenlerle sosyal medya kullandığını göstermektedir. Lenhart (2012)'a göre de çocuklar arasında sesli görüşme azalırken, yazılı mesajlaşma artmıştır. Günümüz çocuklarının dijital iletişim ağı içerisinde büyüdükları, internet kullanım oranlarından saptanabilmektedir (Prensky, 2001:1). Raporlar (We Are Social ve Hootsuite, 2019) ülkemizde bir önceki yıla göre internet ve dijital medya kullanımında 5 milyonluk artış olduğunu ortaya koymaktadır.

Sosyal medyanın, ne kadar uzakta olursa olsun insanların birbirleriyle iletişim kurmalarını sağladığı kanıtlanmıştır. Sosyal medya, ait olma hissini teşvik ederek, daha fazla arkadaş ile erişim kurmalarına olanak tanıdığı için arkadaşlık ilişkilerini geliştirmelerini sağlaması açısından çocukları olumlu yönde etkileyebilmektedir (Weinstein, 2018:3598). Ayrıca, sosyal medya kişi yalnız olduğunda arkadaşları ve ailesi ile iletişim kurabilmesi için alternatif bir yol sunmaktadır (Hampton ve ark., 2014:1490). Sosyal medya aracılığıyla çocuklar çevrimiçi olarak başkalarıyla daha fazla etkileşime girebilmektedir. Sosyal medyada yer almak genel olarak çocukların iletişim becerilerini, sosyal bağlantılarını ve teknik becerilerini geliştirmektedir. Ayrıca, çocuklar sosyal medyayı akademik destek almak için kullanmaktadır (O'Keeffe ve Clarke-Pearson, 2011:802).

Sosyal medya çocukların ilgi alanlarını ortaya çıkarabilmeleri için de fırsat oluşturmaktadır. Çünkü çocukların ilgi alanlarını ve yeteneklerini dijital olarak gösterebilmelerini sağlamaktadır (Weinstein, 2018:3598). Örneğin, Instagram uygulamasını kullanan çocukların takip ettikleri hesaplar onların ilgi alanlarını ortaya koyabilir ve takip ettikleri kişiler de ilgi alanları hakkında yeni şeyler keşfetmelerini ve öğrenmelerini sağlayabilir (Weinstein, 2018:3598). Sosyal karşılaştırma teorisi (2017), insanların kendilerini başkalarıyla karşılaştırarak kişisel değerlerini nasıl oluşturduklarını incelemektedir. Sosyal medya da yarattığı ortamla herkesin benzer şekilde bakması, düşünmesi ve hareket etmesi zorunluluğu varmış gibi hissedildiğini göstermiştir. Çocuklar, Instagram'a gönderdikleri paylaşımlarda kendilerini "yargılanıyor" hissedebilmekte ve gönderilerinin belirli sayıda beğeniye ulaşmayacağı ve takipçileri tarafından kabul görüp görmeyecekleri konusunda sürekli endişe duymaktadır (Weinstein, 2018:3599). Bu kaygı da çocukları genellikle gönderilerini beğenen kişilerle arkadaş olma arayışına sürükleyebilecektir. Çünkü olumsuz geri bildirim almaları, çocukların özsaygısı düzeylerinde azalmaya neden olabilmektedir (Weinstein, 2018:3599).

Sosyal medyanın ruh sağlığı üzerindeki etkilerine ilişkin yapılan çalışmalardan elde edilen araştırma sonuçları aslında karışıktır. Sosyal medyanın etkileri hakkındaki genel düşünce sadece maruz kalmanın ruh sağlığı sorunları ile ilgili olduğunu ima etse de Davila ve

arkadaşları (2012:9) yaptıkları çalışmada kullanım miktarından ziyade içeriğin daha önemli olduğunu vurgulamıştır. Örneğin Feinstein ve arkadaşlarının (2013:167) yaptığı araştırma, sosyal ağlarda bağ kurma ve kendini başkalarıyla olumsuz bir şekilde karşılaştırmanın bireyleri ruminasyon ve buna bağlı olarak depresif belirtiler için risk altına sokabileceğini ortaya koymuştur. Buna karşın yapılan diğer araştırmalar (Reinecke ve Trepte, 2014:30; Grieve ve Watkinson, 2016:99) sosyal medyanın olumlu kullanımının, kullanıcılardaki olumlu duygu durum ile ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Donneley ve Kuss (2016:107) sosyal ağ kullanımı, sosyal medya uygulamaları ve depresyon arasındaki ilişkiyi belirleyebilmek için yürüttükleri çalışmada Instagram, Twitter ve Snapchat gibi sosyal medya uygulamalarının etkisini araştırmıştır. 103 çocuk üzerinde yürütülen çalışma sonucunda Instagram ve sosyal medya uygulamaları bağımlılığının depresyonun yordayıcıları olduğunu ortaya koymuştur. Sonuçlar ayrıca Instagram kullanımının sosyal medya uygulamaları bağımlılığını öngördüğünü ve Facebook, Twitter veya Snapchat ile sosyal medya uygulamaları bağımlılığı veya depresyon arasında böyle bir ilişki olmadığını göstermiştir.

Facebook, California'da bulunan bir Amerikan çevrimiçi sosyal medya ve sosyal ağ hizmeti olup, Facebook şirketine ait bir uygulamadır. Harvard öğrencisi Mark Zuckerberg tarafından geliştirilmiştir. Facebook uygulamasına kişisel bilgisayarlar, tabletler ve akıllı telefonlar gibi İnternet bağlantısı olan cihazlardan erişilebilmektedir. Kişiler uygulamaya kaydolduktan sonra, kendileri hakkında bilgi veren bir profil oluşturmaktadır. "Arkadaş" olmayı kabul eden diğer kullanıcılarla veya farklı bir gizlilik ayarıyla herhangi bir okuyucu ile paylaşılan metin, fotoğraf ve video içeriği yayınlatabilmektedir (Facebook, 2020). Instagram uygulaması ise, 2010 yılında Kevin Systrom ve Mike Krieger tarafından oluşturulan, Facebook şirketine ait Amerikan fotoğraf ve video paylaşımına olanak veren sosyal paylaşım ağı hizmeti olup, ilk olarak IOS'ta kullanılmak üzere piyasaya sürülmüştür. Uygulama, kullanıcılarına çeşitli filtreler, etiket ve konum bilgileriyle düzenleyebilecekleri fotoğraflar ve videolar yüklemelerini sağlamaktadır. Kişilerin paylaşımları herkese açık ya da önceden onayladıkları takipçileriyle paylaşabilmektedir. Kullanıcılar takip ettikleri kişilerin fotoğraflarını beğenebilmekte ve içeriklerini bir yayına eklemek için diğer kullanıcıları takip edebilmektedir (Instagram, 2020).

Artan nüfus da göz önünde bulundurulduğunda elde edilen sonuç, bu alanda daha fazla bilimsel araştırma yapılması gerektiğini düşündürmüştür. Bu nedenle bu çalışmada 9-15 yaş arasında bulunan çocukların sosyal medya kullanım durumları ile sosyal medyanın çocukların pozitif ve negatif duygu durumları üzerinde etkisi olup olmadığını belirleyebilmek amacıyla yapılmıştır. Ayrıca elde edilen bulgular sosyal medyanın çocukların yaşamlarındaki rolünün ve etkisinin nasıl olduğunu gözlemlemize olanak tanıyabileceği de düşünülmektedir.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

9-15 yaş arasında bulunan çocukların sosyal medya kullanım durumları ile sosyal medyanın çocukların pozitif ve negatif duygu durumları üzerinde etkisi olup olmadığını belirleyebilmeyi amaçlayan bu araştırma tasarlanırken nicel araştırma yönteminden yararlanılmıştır (Karasar, 2015:105). Tercih edilen bu araştırma modelinin amacı, bireylerin davranışlarını farklı yöntemler kullanarak nesnel bir şekilde ölçmek ve sayısal verilerle ifade edebilmek olduğu için bu araştırma kapsamında nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır (Karasar, 2015:105).

Yapılan araştırmada çocukların sosyal medya kullanım durumları ile sosyal medyanın çocukların pozitif ve negatif duygu durumları üzerinde etkisi olup olmadığını belirleyebilmek amaçlandığı için nicel araştırma yöntemlerinden bağıntısal model kullanılmıştır. Bağıntısal model kullanılan araştırmalarda, iki ya da daha fazla değişken arasında ilişki olup olmadığı incelenmektedir (Karasar, 2015:105). Değişkenler arasındaki ilişkiyi belirlerken bu değişkenlere müdahale edilmeden incelenen bir araştırma yapılması tasarlandığı için bu çalışmada korelasyon istatistiki yöntemi kullanılmıştır.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini; Ankara İli Etimesgut ilçesinde bulunan ve İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı okullara devam eden 9-15 yaş arası çocuklar oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklem grubunu; ortaokula devam eden ve 9-15 yaş arasında bulunan 520 çocuk oluşturmaktadır. Örneklem grubu belirlenirken büyüklüğe orantısal olasılıklı seçim yöntemi kullanılmıştır. Yöntem sonucunda beş ortaokul belirlenmiştir. Bu ortaokullardan rastgele örneklem seçimi yönteminden yararlanılarak örneklem grubu oluşturulmuştur (Karasar, 2015:111).

Örneklem grubunun %44'ünü kız (n:228), %56'sını da (n:292) erkek öğrenciler oluşturmaktadır. Dokuz yaş grubunda bulunan çocukların %58'ini kızlar, %42'sini erkekler; 10 yaş grubunda bulunan çocukların %34'ünü kızlar, %66'sını erkekler; 11 yaş grubunda bulunan çocukların %25'ini kızlar, %75'ini erkekler; 12 yaş grubunda bulunan çocukların %62'sini kızlar, %38'ini erkekler; 13 yaş grubunda bulunan çocukların %33'ünü kızlar, %67'sini erkekler; 14 yaş grubunda bulunan çocukların %53'ünü kızlar, %48'ini erkekler ve 15 yaş grubunda bulunan çocukların de %40'ını kızlar, %60'ını da erkekler oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın amacının gerçekleştirilebilmesi için kullanılan veri toplama araçları anket formu ve Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği (PANAS) ölçeğidir.

Anket formu; temelde araştırmaya katılan çocukların demografik bilgilerinin elde edilebilmesi amacıyla kullanılmıştır. Araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Anket formu kişisel bilgiler, dijital medya kullanımı ve sosyal ilişkiler olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Kişisel bilgiler bölümünde cinsiyeti, yaşı, devam ettiği okul ve sınıfı, aile ve kardeş bilgilerine yer verilmiştir. Dijital medya kullanım bölümünde hangi dijital medya araçlarını kullandığı, hangi uygulamaları kullandığı, ne kadar süre kullandığı, ne amaçla kullandığı bilgilerine yer verilmiştir. Sosyal ilişkiler bölümünde dijital medya araçlarını ve uygulamalarını kullanırken kimlerle vakit geçirdiği bilgilerine yer verilmiştir. Anket formunda çoktan seçmeli sorular kullanılmıştır.

PANAS; Watson ve arkadaşları tarafından (1988:1063) geliştirilmiş olup, Gençöz (2000:235) tarafından Türkçe uyarlaması yapılmıştır. PANAS ölçeğinde; kişilerin pozitif ve negatif duygu durumlarını belirleyebilmek amacıyla 20 ifade yer almaktadır. Ölçeğin güvenilirliği 0.89 olarak hesaplanmıştır (Gençöz, 2000:235). En yaygın kullanılan etki ölçeklerinden biri olan PANAS, olumlu ve olumsuz etkileri değerlendiren ölçeklerdendir (Watson, Clark ve Tellegen, 1988:1063). PANAS algılanan stres ve sağlık şikayetleri (Watson ve Pennebaker, 1989:235), sosyal aktiviteler (Watson, Clark, McIntyre ve Hamaker, 1992:1020), anksiyete ve depresif bozukluklar (Watson, Clark ve Carey, 1988:346), iş arama davranışı (Burger ve Caldwell, 2000:51) ve sigara tüketimi (Becona, Vasquez, Fuentes ve Lorenzo, 1999:113) gibi çeşitli çalışmalarda başarılı bir şekilde kullanılmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmaya başlanmadan önce kullanılacak ölçek için gerekli izin alınmıştır. Ankara İli Etimesgut ilçesinde bulunan ve İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı okullardan öğrenci sayılarına göre büyüklüğe orantısız olasılıklı seçim yöntemi kullanılarak belirlenen beş ortaöğretim kurumuna gidilerek, uygulama için okul müdürlerinin uygun gördükleri saatler kullanılmıştır. Araştırmaya katılımda gönüllülük esas alınmıştır. Belirlenen okullardan istekli olan öğrenciler çalışmaya katılmıştır.

Örneklem grubunda bulunan çocukların yaş ve cinsiyet dağılımı, dijital medya araçlarını kullanma sıklıkları, dijital medya araçlarını kullanma nedenleri, dijital medya araçlarını kullandıkları zaman vakit geçirmeyi tercih ettikleri kişiler ve sosyal ilişki durumlarının belirlenebilmesi amacıyla betimsel istatistik yönteminden yararlanılmış olup, bu bağlamda yüzde ve frekans değerleri hesaplanmıştır. Çocukların kullandıkları sosyal medya hesapları ile pozitif ve negatif duygu durumları arasında ilişki olup olmadığını belirleyebilmek için Pearson korelasyon analizi yapılmıştır.

Bulgular ve Tartışma

Ankete ait bulgular

Ruh hali

Örneklem grubunda bulunan çocukların algıladıkları iyilik hallerinin belirlenebilmesi için uygulanan ankette “Genellikle ne kadar mutlusun?” ve “Dün ne kadar mutlu hissettin?” soruları sorulmuş ve cevapları da beşli likert skalasına göre değerlendirilmiştir (0=çok mutsuz, 5=çok mutlu). Çocuklar ilk soruda çoğunlukla mutlu yanıtı (Ort.=4.38, ss=0.81), ikinci soruda da çoğunlukla mutlu yanıtı (Ort.=4.35, ss=0.90) vermiştir. Genellikle ne kadar mutlu olduğu ile dün ne kadar mutlu olduğu yanıtları arasında bir ilişki olup olmadığını belirlenebilmesi için Pearson korelasyon analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda iki durum arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir ($r=0.120$, $p=0.000$).

Dijital medya araçları kullanım durumu

Tablo 1. Dijital Medya Araçları Kullanım Sıklığı

	Hiçbir Zaman		Ara sıra		Ayda birkaç kere		Haftada birkaç kere		Her gün	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
PC/Laptop	99	19	62	12	42	8	68	13	88	17
Tablet	161	31	203	39	111	18	130	25	68	13
Cep telefonu	16	3	5	1	16	3	286	55	322	62

Tablo 1 incelendiğinde 9-15 yaş arası çocukların en fazla kullanmayı tercih ettikleri dijital medya aracının cep telefonu (%62) ve en az kullanmayı tercih ettikleri dijital medya aracının da tablet olduğu görülmektedir (%31). Global Mobile Landscape (2020) tarafından hazırlanan raporda bugün dünya çapında akıllı telefon kullanıcılarının sayısının üç milyarı aştığı ve önümüzdeki birkaç yıl içinde birkaç yüz milyon daha artmasının beklendiği, ayrıca Çin, Hindistan ve ABD'nin en fazla akıllı telefon kullanıcılarına sahip ülkeler oldukları ve her bir ülkede 100 milyon aktif kullanıcı bulunduğu ifade edilmektedir. Ergin, Uzun ve Bozkurt (2014:543) tarafından 10-18 yaş arası öğrencilerle yaptıkları araştırmaya katılanların %79,8'inin cep telefonuna sahip oldukları ve cep telefonu kullanmaya başlama yaşlarının da 8 olduğu belirlenmiştir.

Tablo 2. Dijital Medya Araçları Kullanım Nedenleri

	Hiçbir Zaman		Kısmen		Bazen		Genellikle		Her Zaman	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Mesaj göndermek	31	6	26	5	47	9	57	11	172	33
Konuşmak	16	3	42	8	52	10	68	13	52	10
Fotoğraf paylaşmak	62	12	47	9	42	8	42	8	447	86
Okul ödevleri	26	5	26	5	83	16	62	12	31	6
Araştırma yapmak	16	3	36	7	99	19	36	7	36	7
Oyun oynamak	42	8	36	7	94	18	36	7	333	64

Tablo 2 incelendiğinde 9-15 yaş arası çocukların dijital medya araçlarını en fazla fotoğraf paylaşmak (%86) ve oyun oynamak (%64) için ve en az da konuşmak ve araştırma yapmak için kullanmayı tercih ettikleri görülmektedir (%3). Güler, Şahinkayası ve Şahinkayası (2017:202-203) 16-74 yaş arasında bulunan bireylerin interneti daha çok sosyal medyayı kullanmak ve online okumalar (gazete ve dergi) yapmak için, 6-15 yaş arasında bulunan çocukların da daha çok ödev yapmak ve/veya yeni bir şeyler öğrenmek ve online oyun oynamak amacıyla kullandıklarını tespit etmişlerdir.

Sosyal medya, hem çocukların yaşamlarının vazgeçilmez bir parçası haline gelmiş hem de en yaygın kullandıkları iletişim aracı olmuştur. Çocuklar sosyal medyayı; arkadaşlarıyla konuşma, okul sonrası için planlar yapma, ders dışı etkinliklerini koordine etme, birbirlerinden haber alma, akrabalarını takip etme, yeni stilleri öğrenme ve modayı takip etme, benzer hobileri ve ilgi alanlarını paylaşan insanlara ulaşma, gündelik yaşamlarını paylaşma, başkalarından ilham alma ve yaratıcılıklarını ortaya koyma amacıyla kullanabilmektedir. Sosyal medyanın çocuklar üzerindeki rolü karmaşık, farklı ve çeşitlidir. Bu nedenle de tekil bir etkiden bahsetmek mümkün değildir (Common Sense Media, 2012). Koyuncu ve Unsal, (2014:998) çocukların interneti oyun oynamanın yanı sıra, sosyal ağlar, mesajlaşma, blog oluşturma ve araştırma yapma gibi çeşitli aktiviteler için kullandıklarını belirtmektedir. Yapılan araştırma sonucunda çocukların dijital medyayı mesaj göndermek, konuşmak, fotoğraf paylaşmak, okul ödevlerini yapmak, araştırma yapmak ve oyun oynamak için kullandıkları bulunmuştur. 9-15 yaş arası çocukların dijital medya araçlarını en fazla fotoğraf paylaşmak (%86) ve oyun oynamak (%64) için ve en az da konuşmak ve araştırma yapmak için kullanmayı tercih ettikleri görülmüştür (%3) (Tablo 2). Elde edilen bulgular diğer araştırma sonuçları ile tutarlılık göstermektedir.

Tablo 3. Dijital Medya Araçları Kullanırken Kiminle Vakit Geçirdikleri

	n	%
Arkadaşım	364	70
Annem/babam	94	18
Kardeşim/abim/ablam	83	16
Diğer tanıdığım insanlar	36	7
Öğretmenim	16	3
Hiç tanımadığım kişiler	16	3

Hazırlanan anket formunda örneklem grubunda bulunan çocuklara PC/Laptop, tablet veya cep telefonu kullandıkları zaman kiminle vakit geçirdikleri sorulmuş ve çocukların %70'i

arkadaşım, %18'i annem/babam, %16'sı kardeşim/abim/ablam, %7'si diğer tanıdığım insanlar, %3'ü öğretmenim ve yine %3'ü de hiç tanımadığım kişiler yanıtını vermişlerdir.

Arkadaşlık ilişkileri çocukların için son derece önemlidir. Öyle ki akranlarıyla olumlu ilişkiler kurabilme çocukların genel psikolojik iyi oluşları ile doğrudan ilgilidir (Schneider, 2000:4-5). Arkadaşlık ilişkileri iyi olan çocuklar daha fazla kendine güvenme ve daha olumlu bir kişilik imajına sahip olma, daha mutlu olma ve daha az endişe duyma gibi birçok olumlu özellik göstermektedir. Bazı araştırmalar (Bukowski, Newcomb ve Hartup, 1996:8; Gifford-Smith ve Brownell, 2003:235) bu tür ilişkilerin çocukların sosyal becerilerinin gelişimine de katkıda bulunduğunu göstermiştir. Çevrimiçi iletişim de genellikle sosyal aktivitelerle ilgilidir ve çoğu zaman gerçek hayattaki arkadaşlarla bağlantı kurma isteği ile motive olmaktadır. Çocuklar çoğu zaman dijital medyayı aslında mevcut arkadaşlıklarını sürdürmek için kullanmaktadır. Dijital medyada daha fazla zaman geçirme, çocukların yakın arkadaşlarıyla daha fazla temas halinde olması ve dolayısıyla yaşam doyumlarını arttırması beklenmektedir (Clark vd. 2018:34; Ellison, Steinfield ve Lampe, 2007:1144; Valkenburg ve Peter, 2007:269). Diğer araştırmalar ile tutarlı olarak yapılan araştırma bulgularında da çocuklar dijital medya araçlarını kullanırken arkadaşları ile vakit geçirmeyi tercih etmektedir (%70). Bu sonuç ile çocukların sosyalleşme becerilerini geliştirmek için fırsat oluşturdukları söylenebilir. Çocuklar içinde buldukları yaş aralığının sosyal gelişim özellikleri nedeniyle daha çok arkadaş çevresine yönelip akranlarıyla vakit geçirmeyi tercih etmektedir (Alisinanoğlu, 2002:62). Elde edilen sonuçlar da bu gelişimsel durumu destekler niteliktedir.

Anket formunda yer alan bir diğer soru da çocukların Facebook hesabının olup olmadığıdır. Elde edilen sonuçlara göre örneklem grubunda bulunan çocukların %65'inin Facebook hesabı bulunmamaktadır. Facebook hesabı bulunan çocukların de arkadaş sayıları 38 ile 668 arasında değişim göstermektedir. Çocuklara Instagram hesaplarının bulunup bulunmadığı da sorulmuş ve %55'inin Instagram hesabı bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Instagram arkadaş sayılarının da 15 ile 3756 arasında değişim gösterdiği tespit edilmiştir.

Anlık mesajlaşma, sosyal ağ siteleri, cep telefonu, tablet ve bilgisayar gibi dijital medya araçları çocukların sosyalleşmek için kullandıkları önemli araçlardır (Eurostat, 2015; Lenhart, 2015). Yapılan araştırmada çocukların en fazla kullanmayı tercih ettikleri dijital medya aracının cep telefonu (%62) olduğu, en az kullanmayı tercih ettikleri dijital medya aracının da tablet olduğu belirlenmiştir (%31). Örneklem grubunda bulunan çocukların %35'inin Facebook, %55'inin Instagram hesabı bulunmaktadır. Instagram arkadaş sayıları 15 ile 3756 arasında değişim göstermektedir. Bu yaş grubu için yüksek bir arkadaş sayısı olduğu düşünülmektedir. Çocukların dijital medya araçlarını en fazla fotoğraf paylaşmak (%86) için kullandıkları bulgusu, Instagram'ı daha fazla kullandıkları ve orada daha fazla vakit geçirdikleri yorumunun yapılmasını sağlamaktadır.

Tablo 4. Sorun Yaşandığında Yardım İsteme Durumu

Yardım talebi	Asla		Kısmen		Bazen		Genellikle		Her Zaman	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
	109	21	78	15	161	31	94	18	73	14

Hazırlanan anket formunda örneklem grubunda bulunan çocuklara sosyal ortamda bir sorun yaşandığında arkadaşından yardım isteyip isteyememe durumu sorulmuş ve çocukların %21'i asla, %15'i kısmen, %31'i bazen, %18'i genellikle ve %14'ü de her zaman yanıtını vermişlerdir.

Tablo 5. Zorbalık Yapan Arkadaş Durumu

Zorbalık yapan arkadaş durumu	Hiç yok		Bir kişi		Biraz		Çok		Çok fazla	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
	322	62	62	12	88	17	31	6	10	2

Örnekleme grubunda bulunan çocuklara sosyal ortamda zorbalık yaptığını düşündükleri arkadaşları olup olmadığı durumu sorulmuş ve çocukların %62'si hiç yok, %12'si 1, %17'si biraz, %6'sı çok ve %2'si de çok fazla yanıtını vermişlerdir.

Akran ilişkilerinin olumlu sosyal becerilerin gelişimine destek olmanın yanı sıra hayal kırıklığına uğrama ve acı çekmeye de yol açabilecekleri gibi dezavantajları bulunmaktadır (Bukowski vd. 1996:13; Gifford-Smith ve Brownell, 2003:239). Bazı çocuklar, akran ilişkilerinin olumsuz yönü olan zorbalığın kurbanlarıdır. Akranları tarafından zorbalığa maruz kalma, çocuklar için hem kısa hem de uzun dönemde olumsuz sonuçlara neden olabilmektedir (Klomek vd, 2009:258; Olweus, 1978:206). Dijital medya çocuklara ilişki kurma, sürdürme ve cinselliklerini keşfetme ile ilgili fırsatlar sunarken (Draucker ve Martsolf, 2010:133; Valkenburg ve Peter, 2011:123) çevrimiçi ortamda küfür, şiddet içeren davranışlar, taciz ve zorbalığa maruz kalma gibi pek çok yolla mağduriyet riski de oluşturabilmektedir (Draucker ve Martsolf, 2010:133; Stonard, Bowen, Walker ve Price, 2017:2084). Araştırma bulgularında çocukların sosyal ortamda en fazla arkadaşlarıyla vakit geçirmeyi tercih etmelerine (%70) rağmen bir sorunla karşılaştıklarında çocukların sadece %14'ü her zaman ve %31'i de bazen arkadaşından yardım isteyebileceğini ifade etmiştir. Çocukların %21'inin asla yanıtını vermiş olmaları da düşündürücü bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum çocukların arkadaşları tarafından sanal zorbalığa maruz kalabildikleri ihtimalini düşündürmüştür. Çocukların %38 oranında sosyal ortamda zorbalık yaptığını düşündükleri arkadaşları olduğunu belirtmeleri bu düşüncüyü destekler niteliktedir.

Tablo 6. Zorbalığa Uğradıklarında Yardım İsteyecekleri Kişilerin Dağılımı

	n	%
Annem/babam	354	68
Kardeşim/abim/ablam	42	8
Öğretmenim	31	6
Diğer aile bireyleri	5	1
Bunların dışında başka biri	88	17

Örnekleme grubunda bulunan çocuklara sosyal ortamda zorbalığa uğradıkları zaman kiminle paylaşım/yardım isteyebileceği durumu sorulmuş ve çocukların %68'i annem/babam, %17'si bunların dışında başka biri, %8'i kardeşim/abim/ablam, %6'sı öğretmenim ve %1'i de diğer aile bireyleri (kuzen, amca, hala vb) yanıtını vermişlerdir.

Öğretmenler de çocukların hayatında önemli bir rol oynamaktadır. Chu, Saucier ve Hafner (2010:628), öğretmenlerden alınan sosyal destek ile çocukların yaşam memnuniyetleri arasında pozitif bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Örneğin; öğretmenlerinden daha fazla sosyal destek alan çocuklar duygusal olarak daha iyi uyum sağlamakta, daha iyi akademik başarıya sahip olmakta ve daha az psikosomatik yakınma göstermektedir (Bru, Murberg ve Stephens, 2001:717). Çocukların sosyal ortamda zorbalığa uğradıkları zaman durumu öğretmenleri ile paylaşım/yardım isteyebileceklerini (%6) ifade etmelerinden, öğretmenlerine karşı güven duyan bir grup öğrenci olduğu sonucunu çıkarılabilir.

Ölçeğe ait bulgular

PANAS Ölçeğinde 20 duygu ifadesi yer almaktadır. Bu duygu ifadeleri; ilgili, sıkıntılı, heyecanlı, mutsuz, güçlü, suçlu, ürkmüş, düşmanca, hevesli, gururlu, asabi, uyanık, utanmış, ilhamlı, sinirli, kararlı, dikkatli, tedirgin, aktif ve korkmuştur (Gençöz, 2000:19). Değerlendirme için beşli likert skalası kullanılmıştır (0=Hiçbir Zaman; 1=Kısmen, 2=Bazen; 3=Genellikle, 4=Her Zaman). Uygulama sırasında öğrencilerden belirtilen duyguları geçen hafta ne sıklıkta yaşadıklarını düşünerek yanıtlamaları istenmiştir.

Tablo 7. PANAS İle Facebook Kullanım Durumu Arasındaki Korelasyon

		PANAS	Facebook kullanım durumu
PANAS	Pearson Correlation	1	,001
	Sig. (2-tailed)		0,969
	n	520	520
Facebook kullanım durumu	Pearson Correlation	,001	1
	Sig. (2-tailed)	0,969	
	n	520	520

Örnekleme grubunda bulunan çocukların Facebook kullanım durumları ile PANAS yanıtları arasında bir ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla Pearson korelasyon analizi yapılmıştır. Tablo incelendiğinde 9-15 yaş arası çocukların Facebook kullanım durumları ile Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği sonuçları arasında anlamlı bir korelasyon bulunmadığı görülmektedir ($r = .001$, $p = 0.969$).

Tablo 8. PANAS İle Instagram Kullanım Durumu Arasındaki Korelasyon

		PANAS	Instagram kullanım durumu
PANAS	Pearson Correlation	1	-0,087
	Sig. (2-tailed)		0,000
	n	520	520
Instagram kullanım durumu	Pearson Correlation	-0,087	1
	Sig. (2-tailed)	0,000	
	n	520	520

Örnekleme grubunda bulunan çocukların Instagram kullanım durumları ile PANAS yanıtları arasında bir ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla Pearson korelasyon analizi yapılmıştır. Tablo incelendiğinde 9-15 yaş arası çocukların Instagram kullanım durumları ile Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği sonuçları arasında negatif yönde ve anlamlı bir korelasyon olduğu görülmektedir ($r = -0.087$, $p = 0.000$).

Çocukların Instagram kullanım durumları ile ölçek sonuçları arasında negatif yönde ve anlamlı bir korelasyon saptanmıştır ($r = -0.087$, $p = 0.000$). Bu sonuç sebebiyle, sosyal medyanın çocukların ruh hallerini etkilediği söylenebilir. Araştırma sonuçlarını destekleyici olarak; Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezleri akran şiddeti ve istismarını; arkadaşlık ilişkisi içinde fiziksel, psikolojik veya cinsel şiddet olarak tanımlamakta ve dijital medya aracılığı ile şahsen veya elektronik olarak gerçekleşebileceğini ifade etmektedir (CDC, 2012). Çocuklar sosyal ortamda zorbalığa uğradıkları zaman anne ve babaları ile paylaşım/yardım

isteyebileceklerini (%68) ifade etmelerine rağmen arkadaşından yardım isteyebileceğini belirten katılımcı hiç olmamıştır. Ebeveynler çocukların hayatında önemli bir rol oynamaktadır (Dickson ve ark., 2018:2-3). Aile desteği çocukların stresli durumlarla başa çıkmalarında destekleyici olmakta ve birçok olumsuz sonucu bulunan duruma karşı koruyucu bariyer oluşturmaktadır (Dickson ve ark., 2018:2-3). Gifford-Smith ve Brownell (2003:271) de ebeveynleriyle kolay ve olumlu iletişim kurabilen çocukların yaşam memnuniyetlerinin daha fazla, fiziksel ve psikolojik yakınmalarının da daha az olduğunu ifade etmiştir. Örneklem grubunda bulunan çocukların “Genellikle ne kadar mutlusunuz?” sorusuna çoğunlukla mutlu (Ort.=4.38, ss=0.81) ve “Dün ne kadar mutlu hissettin?” sorusuna da çoğunlukla mutlu yanıtı (Ort.=4.35, ss=0.90) vermiş olmalarının yanı sıra; bu iki soru arasında bir ilişki olup olmadığının belirlenebilmesi için yapılan Pearson korelasyon analizi sonucunda da iki durum arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir ($r=0.120$, $p=0.000$). Bu nedenle elde edilen bulguların araştırma sonuçları ile tutarlılık gösterdiği söylenebilir.

Sonuç ve Öneriler

Araştırmada; çocukların en fazla kullanmayı tercih ettikleri dijital medya aracının cep telefonu olduğu, dijital medya araçlarını en fazla fotoğraf paylaşmak ve oyun oynamak için kullandıkları, sosyal medyada en çok arkadaşları ile vakit geçirmeyi tercih ettikleri, sosyal ortamda bir sorun yaşadıklarında bazen arkadaşlarından yardım isteyebilecekleri, çoğunlukla sosyal ortamda zorbalık yaptığını düşündükleri arkadaşlarının olmadığı ve sosyal ortamda zorbalığa uğradıkları zaman çoğunlukla anne/baba ile paylaşıp yardım isteyebilecekleri sonuçları elde edilmiştir. Ayrıca; çocukların Facebook kullanım durumları ile ölçek sonuçları arasında anlamlı bir ilişki bulunmazken, Instagram kullanım durumları ile ölçek sonuçları arasında negatif yönde ve anlamlı bir korelasyon bulunmuştur.

Son yıllarda internetin çocuklar üzerindeki etkisi ile ilgili çeşitli araştırmalar yapılmış ve bazı araştırmacılar (Dhyan, 2014:180-181; Sugata ve Vivek, 2001:230) internetin olumsuz etkileri olmakla birlikte çocukların bilgi edinme ve yeni bilgiyi öğrenmeleri için en etkili araç olduğunu, ayrıca sosyalleşme becerilerini geliştirmelerine de yardımcı olduğunu savunmakta iken; diğer araştırmacılar (Kalmus, Siibak ve Blinka, 2014:437-438; Kawabe vd, 2016:410) ise; yoğun internet kullanımının çocukların fiziksel, psikolojik ve sosyal gelişim alanlarını ve iyilik durumlarını olumsuz yönde etkileyebileceğini savunmaktadır. Görüldüğü üzere internetin ve dijital medyanın çocuklar üzerinde olumlu mu olumsuz mu etkilerinin daha fazla olduğu tartışmalı bir konudur. Çocuklar dijital medyayı çok erken yaşta kullanmaya başlamaktadır. Bu eğilimin gelecek yıllarda muhtemelen tersine dönmeyeceği düşünülmektedir. Bu nedenle de eğitimcilerin, ebeveynlerin ve çocuklar tarafından model alınması muhtemel kişilerin çocukların davranışlarını etkilemede, internetin olumlu içerikleriyle kullanımı ve zararlarından korunmaları konusunda önemli bir öğretim ve eğitim rolüne sahip oldukları düşünülmektedir. Pettoello-Mantovanive arkadaşlarına (2009:5) göre çocukların kendilerini iyi hissetmeleri, bireysel faktörler ve sosyal paylaşım içeriklerini de kapsayan, internet kullanımı ile doğrudan ilgilidir. Çocuk gelişimi uzmanları ve çocuk doktorları, çocukların gelişiminin, sağlığının ve iyi olma durumunun değerlendirilmesinde ön planda yer almaktadır. Bu nedenle öncelikli olarak bu meslek uzmanları çocukları, ebeveynleri ve/veya toplumu internet kullanımının riskleri ve avantajları konusunda bilgilendirmede aktif rol almalıdır. Ayrıca öğretmenler yalnız ya da az arkadaşı olan çocukları takip etmeli ve bir gruba dahil olmalarına yardımcı olmalıdır. Öğretmenler kendilerinin önemli bir sosyal destek kaynağı olabileceğini fark etmeli ve çocuklar, herhangi bir sorunla

karşılaştıklarında veya bir şey hakkında sohbet etmek istediklerinde öğretmenlerinin onlara yardım etmeye ve dinlemeye hazır oldukları bilmelidir.

Kaynaklar

Alisinanoğlu, F. (2002). Gençlik dönemi özellikleri ve genç anne-baba iletişimi. *Eğitim ve Bilim*, 27(123), 62–63.

Ball, J. (2010). Culture and early childhood education. Encyclopedia on early childhood development. Retrieved from <http://www.child-encyclopedia.com/culture/accordingexperts/culture-and-early-childhood-education>.

Becona, E., Vasquez, F. L., Fuentes, M. J., Lorenzo, M. d-C. (1999). Anxiety, affect, depression and cigarette consumption. *Personality and Individual Differences*, 26, 113– 119.

Bru, E., Murberg, T. A., Stephens, P. (2001). Social support, negative life events and pupil misbehaviour among youth Norwegian adolescents. *Journal of Adolescence*, 24, 715–727.

Buckingham, D. (2000). *After the death of childhood: Growing up in the age of electronic media*. Cambridge, UK: Polity Press.

Bukowski, W. M., Newcomb, A. F., & Hartup, W. (1996). *The company they keep: Friendship in childhood and adolescence*. Cambridge: University Press.

Burger, J. M., Caldwell, D. F. (2000). Personality, social activities, job-search behavior and interview success: distinguishing between PANAS trait positive affect and NEO extraversion. *Motivation and Emotion*, 24, 51–62.

Centers for Disease Control and Prevention (CDC). (2012). *Understanding teen dating violence*. Retrieved from <http://sde.ok.gov/sde/sites/ok.gov.sde/files/TeenDatingViolence.pdf>.

Child Trends DataBank. (2015). *Home computer access and internet use: indicators of child and youth well-being*. CTDB [https:// www.childtrends.org/wp-content/uploads/2015/12/69_Computer_Use.pdf](https://www.childtrends.org/wp-content/uploads/2015/12/69_Computer_Use.pdf).

Chu, P. S., Saucier, D. A., Hafner, E. (2010). Meta-analysis of the relationships between social support and well-being in children and adolescents. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 29, 624–645.

Clark, J. L., Algoe, S. B., Green, M. C. (2018). Social network sites and well-being: The role of social connection. *Current Directions in Psychological Science*, 27, 32–37.

Common Sense Media. (2012). Social media, social life: How teens view their digital lives. Retrieved from <https://www.commonsensemedia.org/research/socialmediasocial-life-how-teens-view-their-digital-lives>.

Davila, J., Hershenberg, R., Feinstein, B., Gorman, K., Bhatia, V., Starr, L. (2012). Frequency and quality of social networking among young adults: associations with depressive symptoms, rumination, and corumination. *Psychol Pop Media Cult*. 1(2), 72–86.

Dhyan, S. A. (2014). Systematic review of literature on effect of Internet use on students in India. *Online International Interdisciplinary Research Journal*, IV, 180–193.

Dickson, D. J., Huey, M., Laursen, B., Kiuru, N., Nurmi, J-E. (2018). Parent contributions to friendship stability during the primary school years. *Journal of Family Psychology*, 32, 217–228

Donnelly, E., Kuss, D. J. (2016). Depression among users of social networking sites (SNSs): The role of SNS addiction and increased usage. *Journal of Addiction Pre Med*, 2(1), 107.

Donohue, C. (2015). *Technology and digital media as tools for teaching and learning in the digital age*. In C. Donohue (Ed.), *Technology and digital media in the early years: Tools for teaching and learning* (pp. 21–35). New York: Routledge and Washington, DC: NAEYC.

Draucker, C. B., Martsol, D. S. (2010). The role of electronic communication technology in adolescent dating violence. *Journal of Child and Adolescent Psychiatric Nursing*, 23(3), 133–142.

Ellison, N., Steinfield, C., Lampe C. (2007). The benefits of Facebook “friends”: Exploring the relationship between college students' use of online social networks and social capital. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 12, 1143–1168.

Ergin, A., Uzun, S. U., Bozkurt, A. İ. (2014). Lise öğrencilerinin cep telefonu kullanma davranışları ve cep telefonları hakkındaki görüşleri. *Dicle Tıp Dergisi*, 41(3), 542–547.

Eurostat. (2015). *Being young in Europe today - 2015 edition*. Retrieved from <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/6776245/KS-05-14-031-EN-N.pdf/18bee6f0-c181-457d-ba82-d77b314456b9>.

Facebook. (2020). Play Store. Retrieved from <https://play.google.com/store/apps/details?id=com.facebook.katana&hl=tr>

Feinstein, B., Hershenberg, R., Bhatia, V., Latack, J., Meuwly, N., Davila, J. (2013). Negative social comparison on Facebook and depressive symptoms: rumination as a mechanism. *Psychol Pop Media Cult*. 2(3), 161–170.

Fisher, J. (2002). *Growing up with television: Everyday learning among young adolescents*. Philadelphia, PA: Temple University Press.

Gençöz, T. (2000). Pozitif ve negatif duygu ölçeği: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 15(46), 19–26.

Gifford-Smith, M. E., Brownell, C. A. (2003). Childhood peer relationships: Social acceptance. *Journal of School Psychology*, 41, 235–284.

Global Mobile Landscape. (2020). Smartphone users worldwide 2016-2021. Retrieved from <https://www.statista.com/statistics/330695/number-of-smartphone-users-worldwide/>

Grieve, R., Watkinson J. (2016). The psychological benefits of being authentic on Facebook. *Cyberpsychol Behav Soc Netw.* 19(7), 420–425.

Güler, H., Şahinkaya, Y., Şahinkaya, H. (2017). İnternet ve mobil teknolojilerin yaygınlaşması: fırsatlar ve sınırlılıklar. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(14), 186–207.

Hampton, K. N., Goulet, L. S., Albanesius, G. (2014). Change in the social life of urban public spaces: The rise of mobile phones and women, and the decline of aloneness over 30 years. *Urban Studies.* 52(8): 1489–1504.

Instagram. (2020). Play Store. Retrieved from <https://play.google.com/store/apps/details?id=com.instagram.android&hl=tr>

Ito, M., Antin, J., Finn, M., Law, A., Manion, A. (2010). *Hanging out, messing around, and geeking out: Kids living and learning with new media*. Cambridge, MA: MIT Press

Kaess, M., Durkee, T., Brunner, R., Carli, V., Parzer, P., Wasserman, C. (2014). Pathological internet use among European adolescents: psychopathology and self-destructive behaviours. *Eur Child Adolesc Psychiatry*, 23, 1093–1102.

Kalmus, V., Siibak, A., Blinka L. (2014). *Handbook of child well-being. Internet and child well-being*. Dordrecht, The Netherlands: Springer Editor-Business Media.

Kaplan, A. M. (2012). If you love something, let it go mobile: Mobile marketing and mobile social media 4x4. *Business Horizons.* 55(2): 129–139.

Karasar, N. (2015). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Kawabe, K., Horiuchi, F., Ochi, M., Oka, Y., Ueno, S. (2016). Internet addiction: prevalence and relation with mental states in adolescents. *Psychiatry Clin Neurosci*, 70, 405–412.

Khalaf, S. B. (2006). *Child culture is not education*. Retrieved from http://www.diwanalarab.com/spip.php?page=article&id_article=6464.

Klomek, A. B., Sourander, A., Niemela, S., Kumpulainen, K., Piha, J., Tamminen, T., Fredrik, A. S. (2009). Childhood bullying behaviors as a risk for suicide attempts and completed suicides: A population-based birth cohort study. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 48, 254–261.

Koyuncu, T., Unsal, A., Arslantaş, D. (2014). Assessment of internet addiction and loneliness in secondary and high school students. *J Pak Med Assoc*, 64, 998–1002.

Lenhart, A. (2015). *Teen, social media and technology overview 2015*. Pew Research Center Retrieved from <https://www.pewresearch.org/internet/2015/04/09/teens-social-media-technology-2015/>

Lenhart, A. (2012). Teens, smartphones, and texting. Washington, D.C.: Pew Research Center. Retrieved from <http://pewinternet.org/Reports/2012/Teensand-smartphones.aspx>

O'Keeffe, G. S; Clarke-Pearson, K (2011). The impact of social media on children, adolescents, and families. *Pediatrics*. 127(4): 800–804.

Olweus, D. (1978). Aggression in the schools: Bullies and whipping boys. Hemisphere. Przybyslski, A. K., Weinstein, N. 2017. A large-scale test of the Golidlocks hypothesis: Quantifying the relations between digital-screen use and the mental well-being of adolescents. *Psychological Science*, 28, 204–215.

Pettoello-Mantovani, M., Campanozzi, A., Maiuri, L., Giardino, I. (2009). Family-oriented and family centered care in pediatrics. *Ital J Pediatr*, 35, 1–8.

Prensky, M. (2001). Digital natives, digital immigrants. *On the Horizon*, 9(5), 1–6.

Reinecke, L., Trepte, S. (2014). Authenticity and well-being on social network sites: a two-wave longitudinal study on the effects of online authenticity and the positivity bias in SNS communication. *Comput Hum Behav*. 30, 95–102.

Schneider, B. H. (2000). *Friends and enemies: Peer relations in childhood*. New York: Oxford University Press.

Social Comparison Theory. (2017). Retrieved from <https://www.psychologytoday.com/basics/social-comparison-theory>

Steinberg, L. (1990). Autonomy, conflict, and harmony in the family relationship. In S. S. Feldman & G. R. Elliott (Eds.), *At the threshold: The developing adolescent* (pp. 255-276). Cambridge, MA: Harvard University Press

Stonard, K. E., Bowen, E., Walker, K., Price, A. S. (2017). They'll always find a way to get to you": Technology use in adolescent romantic relationships and its role in dating violence and abuse. *Journal of Interpersonal Violence*, 32(14), 2083–2117.

Sugata, M., Vivek, R. (2001). Children and the internet: experiments with minimally invasive education in India. *Br J Educ Technol*, 32, 221–232.

Taylor, P., Keeter, S. (2010). Millennials: Portraits of generation next—Confident, connected, open to change. PEW Research Center. Retrieved from <http://pewsocialtrends.org/assets/pdf/millennials-confident-connected-opento-change.pdf>

Thyssen, S. (2003). Child culture, play and child development. *Early Child Development and Care*, 173(6), 589–612.

Valkenburg, P. M., Peter, J. (2007). Preadolescents' and adolescents' online communication and their closeness to friends. *Developmental Psychology*, 43, 267–277.

Watson, D., Clark, L. A., Carey, G. (1988). Positive and negative affectivity and their relation to anxiety and depressive disorders. *Journal of Abnormal Psychology*, 97, 346–353.

Watson, D., Clark, L. A., McIntyre, C. W., Hamaker, S. (1992). Affect, personality, and social activity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 63, 1011–1025.

Watson, D., Pennebaker, J. W. (1989). Health complaints, stress, and distress: exploring the central role of negative affectivity. *Psychological Review*, 96, 234–254.

Watson, D., Clark, L. A., Tellegen, A. (1988). Development and validation of brief measures of positive and negative affect: The PANAS Scales. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54, 1063–1070.

We Are Social ve Hootsuite. (2019). Digital 2019 in Turkey. Retrieved from <https://gs.statcounter.com/social-media-stats/all/turkey>

Weinstein, E. (2018). The social media see-saw: Positive and negative influences on adolescents' affective well being. *New Media & Society*. 20(10): 3597–3623.

Valkenburg, P. M., Peter, J. (2011). Online communication among adolescents: An integrated model of its attraction, opportunities, and risks. *Journal of Adolescent Health*, 48(2), 121–127.